

МІСЦЕ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

КІКІНЧУК Василь Юрійович - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 321.01:323.21 (477)

Стаття посвячена дослідженню місця, ролі та особливостей діяльності об'єднаних громадян по забезпеченню економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека держави, суб'єкти забезпечення економічної безпеки, недержавні організації, об'єднання громадян.

Постановка проблеми та актуальність теми дослідження

Забезпечення економічної безпеки держави здійснюються складним комплексом суб'єктів, діяльність яких спрямована на забезпечення ефективності розвитку відповідних соціально-економічних відносин, а також на їх захист від існуючих внутрішніх та зовнішніх загроз. Ефективність забезпечення економічної безпеки держави сьогодні значною мірою пов'язана із вирішенням проблем вдосконалення механізму правового забезпечення цього процесу та із вдосконаленням побудови і функціонування відповідної системи органів, важливу роль серед яких відіграють об'єднання громадян. Стає все більш очевидним той факт, що вирішення проблеми забезпечення економічної безпеки не може бути прерогативою лише державних органів влади. Безперечно, у механізмі забезпечення економічної безпеки головна роль належить саме державі (а основний обсяг безпосередньої діяльності виконує виконавча влада, в межах якої створюються і діють державні органи забезпечення безпеки). Проте питання забезпечення економічної безпеки України є одним з

найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги не тільки представників владних структур, але й громадських і політичних рухів, науковців, широких кіл громадськості.

Стан дослідження

Слід зазначити, що різним аспектам забезпечення економічної безпеки держави присвячені роботи таких учених: В.І. Абрамова, Ю.П. Битяка, В.О. Верхогляда, Є.Н. Говійка, В.С. Гуславського, Т.Є. Кагановської, Г.С. Коршунова, В.Р. Котковський, Л.О. Кошембар, М.Ф. Криштанович, Г.К. Крючкова, В.А. Ліпкана, В.В. Майорова, Є.В. Манокіна, О.В. Мещерякової, В.В. Олійника, Г.П. Ситника, В.Ф. Смоляннюка, О.В. Соколовського, А.В. Халецького та ін. Проте, незважаючи на наявний науковий доробок з даного питання, місце та особливості діяльності об'єднань громадян щодо забезпечення економічної безпеки держави потребують уточнення й подальшого дослідження.

Отже, **метою** статті є дослідження особливостей діяльності об'єднань громадян щодо забезпечення економічної безпеки держави.

Викладення основного матеріалу

Економічна безпека, що є основою життєдіяльності суспільства, його соціально-політичної та соціально-економічної стійкості, може бути розглянута як економічні

відносини між державою, регіонами, підприємствами, окремими індивідами та їх об'єднаннями з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, за яким здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист інтересів усіх суб'єктів економіки [1, с. 15]. Конституція України чітко зазначає, що поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної безпеки є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу [2]. Таким чином, можна стверджувати, що обов'язок забезпечення економічної безпеки держави покладається не тільки на державні органи, а й на органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організацій, а також на всіх громадян України та їх об'єднання. Законом України «Про основи національної безпеки України» серед суб'єктів національної безпеки також визначено структури недержавного сектору безпеки, зокрема об'єднання громадян [3]. Встановлено, що громадяни, громадські та інші організації та об'єднання, які мають права і обов'язки щодо забезпечення економічної безпеки держави, добровільно і в порядку виконання конституційних обов'язків здійснюють заходи, визначені законодавством України щодо забезпечення її національної (у тому числі – й економічної) безпеки; привертають увагу суспільних і державних інститутів до небезпечних явищ і процесів у різних сферах життєдіяльності країни; у законний спосіб і законними засобами захищають власні права та інтереси, а також власну безпеку [3]. Держава ж, зі свого боку, забезпечує їм необхідний рівень правового і соціального захисту. Суттєва роль у реалізації політики національної безпеки, що мають відігравати інститути громадянського суспільства, визначається і в Стратегії національної безпеки України. Зокрема, зазначається, що активна діяльність інститутів громадянського суспільства має сприяти зміцненню гарантій додержання законності, прав і свобод людини та громадянина, забезпеченню адекватності системи національної безпеки загрозам національним інтересам та економічним можливостям держави [4].

У той же час роль і місце, а також сам механізм реалізації громадянами своїх повноважень у сфері забезпечення економічної безпеки держави, як зазначають сучасні дослідники даної проблеми, у законодавстві України майже не розкриті [5; 6], що у великій мірі зумовлює несформованість недержавної системи забезпечення економічної безпеки на нинішньому етапі її розвитку. Так, В. Ліпкан відзначає, що у Стратегії національної безпеки України лише задекларовано участь громадян у забезпеченні НБУ, втім не визначено конкретні механізми, а головне – напрями взаємодії із державними органами [5, с. 405]. О. Корнієвський виділяє ще декілька чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру, що стоять на заваді її становлення – аполітичність переважної більшості населення країни; вкрай низький рівень громадян до владних структур, політичних партій, інших громадських об'єднань; низький загальний рівень громадянської культури; відсутність кропіткої і конструктивної роботи політико-управлінської еліти щодо ефективного захисту інтересів громадян і підвищення рівня життя та ін. [7, с. 48].

Об'єднання громадян як ключові суб'єкти недержавної системи економічної безпеки відіграють важливу роль у її забезпеченні. Їх призначення вбачається в тому, щоб якомога надійніше захищати особистість, суспільство і державу від можливих економічних небезпек та загроз, гармонізувати соціально-економічні інтереси людини, суспільства і держави. Громадські об'єднання мають у своєму арсеналі досить широкий спектр засобів, форм і методів впливу на стан забезпечення економічної безпеки, вони в змозі надавати суттєву допомогу державним органам у цьому процесі, а також привертати увагу населення до важливих проблем у даній сфері, створюючи таким чином необхідні передумови для широкої участі громадян у забезпеченні економічної безпеки держави.

Проте сьогодні в Україні зарано говорити про повноцінну систему недержавного забезпечення економічної безпеки, невід'ємною складовою якої є об'єднання громадян, адже наразі в країні ще замало

організацій, що опікуються саме даними питаннями. Прикладами недержавних організацій, до сфери інтересів яких тою чи іншою мірою входять питання економічної безпеки, можуть бути недержавні аналітичні центри: Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова», що здійснює дослідження державної політики у сфері економічної політики, міжнародної та регіональної безпеки; Центр Міжнародної Безпеки та Стратегічних Студій, метою якого є дослідження та програми у галузі міжнародної та національної безпеки, розробка контрзаходів для усунення існуючих та потенційних загроз національним (у тому числі – й економічним) інтересам України; Центр дослідження національної безпеки, метою діяльності якого є дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників національної безпеки України та ін.; а також громадські організації: Інститут громадянського суспільства, до напрямків діяльності якого відносяться сприяння становленню та розвитку громадянського суспільства в Україні, правові, політологічні та економічні дослідження; Всеукраїнська громадська організація «Демократична дія», яка у своїй діяльності приділяє увагу темам національної безпеки України, а також інтеграції України в структури європейської та світової безпеки; Громадська організація «Міжнародна антитерористична єдність», у завданнях якої закріплено формування недержавної системи забезпечення національної (у тому числі – й економічної) безпеки, а до основних напрямків діяльності відноситься координація формування та розвитку недержавної складової системи національної безпеки України; Громадське об'єднання «Служба економічної безпеки», діяльність якої спрямована на виконання завдання забезпечення національної безпеки у сфері економічної безпеки, захист людини і громадянина, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у контексті реалізації державної політики національної безпеки, надання відповідної допомоги підрозділам правоохоронних і силових структур, органам місцевого самоврядування та державним установам.

До головних напрямків розвитку та удосконалення адміністративно-правового регулювання участі об'єднань громадян у забезпеченні економічної безпеки держави можна віднести:

1. Розробку та вдосконалення нормативно-правових актів, які регламентують суспільні відносини у сфері економічної безпеки за участю громадських об'єднань. Вирішення значної кількості проблем, пов'язаних із діяльністю громадських об'єднань у сфері забезпечення економічної безпеки, безпосередньо пов'язане із зміною чинного законодавства, зокрема Законів України «Про основи національної безпеки України», «Про об'єднання громадян», які повинні чітко закріплювати роль та повноваження об'єднань громадян серед інших недержавних суб'єктів, їх місце у загальній системі забезпечення економічної безпеки держави, а також із розробкою нових нормативних актів, що мають закріплювати адміністративно-правові механізми регулювання діяльності об'єднань громадян у сфері забезпечення економічної безпеки, визначати основи їх взаємодії із органами державної влади, а також механізми здійснення громадського контролю у даній сфері.

2. Вдосконалення системи взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства, у тому числі – з об'єднаннями громадян. Забезпечення ефективного зв'язку об'єднань громадян з державними елементами системи забезпечення економічної безпеки передбачає утворення і розвиток низки координаційних органів, експертних, консультативних рад при органах виконавчої влади, діяльність яких пов'язана із забезпеченням економічної безпеки. Деякі науковці наголошують також на необхідності існування єдиного координуючого органу як методичного та організаційного центру, яким, наприклад, може бути створений при РНБО України Центр недержавного забезпечення національної безпеки або Незалежна громадська консультативна рада, яка б складалася з представників українського і міжнародного експертних співтовариств [7, с. 48]. Удосконалення механізму адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки на

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню місця, ролі та особливостей діяльності об'єднань громадян щодо забезпечення економічної безпеки держави.

SUMMARY

The present article is devoted to research of the place and role of civil associations in the system of subjects of providing the economic security of the state.

регіональному рівні може відбуватися також шляхом створення місцевих рад національної безпеки та оборони, які були б підпорядковані місцевим державним адміністраціям та Раді національної безпеки та оборони України [8, с. 17]. Створення таких органів допоможе підвищити ефективність роботи та створить дієві механізми забезпечення економічної безпеки.

3. Запровадження системи громадського контролю за діяльністю органів державної влади у сфері забезпечення економічної безпеки. Приміром, у Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України, відзначається, що активна діяльність інститутів громадянського суспільства сприятиме зміцненню законності, гарантій додержання прав і свобод людини і громадянина, адекватності системи національної безпеки загрозам національним інтересам та економічним можливостям держави [4]. Проте, і сам механізм громадського контролю потребує удосконалення шляхом: своєчасного і достовірного інформування суспільства про діяльність у цій сфері органів державної влади; проведення громадської експертизи проєктів нормативно-правових актів, концепцій і програм з питань національної (у тому числі – й економічної) безпеки та врахування її висновків; створення громадських експертних рад при органах виконавчої влади, які діють у сфері забезпечення економічної безпеки; широкого залучення громадськості до обговорення найбільш гострих проблем економічної безпеки в ході опрацювання відповідних державних рішень.

Висновки

Таким чином, формування сучасної системи економічної безпеки повинне відбуватися на основі органічного поєднання її державної та недержавної складових. Сьогодні

очевидним є той факт, що забезпечення економічної безпеки не може бути ефективним без активної участі в ньому інститутів громадянського суспільства і, зокрема, таких, як громадські організації політичні партії та профспілки.

Література

1. Мішина І.Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / І.Г. Мішина; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2007. – 20 с.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р., № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст.351.
4. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12.02.2007 р., № 105/2007 // Офіційний вісник України від 23.02.2007 р. – № 11. – С. 7. – Ст. 389.
5. Крутов В.В. Недержавна система безпеки як складова національної безпеки України: теоретико-правові аспекти / В.В. Крутов // Стратегічна панорама. – 2008. – № 2. – С. 100-103.
6. Ліпкан В.А. Національна безпека держави / В.А. Ліпкан. – К. : КНТ, 2009. – 575 с.
7. Корнієвський О.А. Громадські об'єднання як суб'єкт політики національної безпеки: постановка проблеми / О.А. Корнієвський // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1 (10). – С. 43-50.
8. Котковський В.Р. Державне регулювання економічної безпеки в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 – «Механізми державного управління» / В.Р. Котковський. – Запоріжжя, 2007. – 20 с.